

13-15 iunie 1990: câteva gânduri la 30 de ani de la mineriadă

Nicolas Trifon

Cuprins

Golaniada, înainte de Mineriadă	3
Băta și reversul	4
Frumoșii învinși?	5

Golaniada, înainte de Mineriadă

Sincer, dacă nu-mi reaminteau colegii de la *Courrier des Balkans*, nu m-aș fi gândit câtuși de puțin la cei treizeci de ani care au trecut de la mineriada din 13-15. Un trecut «trecut» de mult pentru mine și, desigur, nu numai pentru mine, printre români cel puțin. La francezi e mai complicat. Decembrie '89 și lunile care au urmat au lăsat urme: «revoluția în direct la televizor», executarea lui Ceaușescu și raita minerilor în capitală l-au detronat în audiențe pe Vlad Țepeș/Dracul, arhetipul vampirilor, principalul personaj cu care era asociată România până atunci. Astfel de evenimente continuă să intrige, iar comemorările pot fi o ocazie prielnică unui bilanț. Nu mă încumet să încerc să-l fac. E o problemă mai ales de memorie istorică, iar la acest capitol stăm, desigur, foarte prost în România. Totuși, până una-alta, realitatea este că principalii actori (individuali și colectivi) ai mineriadei au părăsit de mult scena socială și politică, iar problemele se pun diferit în țară. Rămâne însă un aspect cu care suntem confrunțați azi ca și ieri și anume vitalitatea anti-neocomunismului, în bună parte irațional, la care asistăm la treizeci de ani după implozia regimului comunist. Spun irațional fiindcă principalul acuzat, PSD-ul – care, desigur, în anumite privințe a preluat ștafeta partidului unic de odinioară – a dus și duce o politică liberală pe plan economic, atlantistă, tradiționalistă și în strânsă legătură cu biserica ortodoxă, populistă și clientelistă, bazată pe corupție, o politică pe care partidul o afișează fără complexe, chiar dacă în anumite situații se prezintă ca fiind de stânga și propune unele măsuri de stânga. Cum poate cineva în asemenea condiții să critice și să se opună efectiv unor orientări neoliberale sau reacționare vizibil nocive când riscă să fie la rândul său asociat cu toate relele fostului regim?

Fiecare țară din blocul est-european își are derivatele ei. E suficient să ne gândim la rasismul agresiv și decomplexat din fosta RDG sau la acuzațiile proferate de conservatorii aflați la putere în Polonia contra lui Lech Walesa (de altfel nici el mai puțin conservator), tratat drept agent comunist la începuturile sindicatului Solidarność. Specificul românesc în materie de anticomunism decurge în bună parte din faptul că această țară a avut procentajul cel mai ridicat de membri de partid și unul dintre cele mai scăzute de opozanți și disidenți din fostul bloc comunist. Ajung astfel la punctul care mă intrigă în mod deosebit în legătură cu evenimentele din 13-15 iunie.

Mineriada a avut loc după așa-zisa golaniadă și a fost prezentată ca un răspuns față de cea din urmă. După ce i-a taxat de golani, Iliescu i-a acuzat de fascism pe participanții la manifestațiile neîntrerupte, începând cu 22 aprilie, din piața Universității, proclamată «zona liberă de neocomunism».

Având în vedere felul în care au decurs lucrurile în decembrie 1989, Iliescu și oamenii lui nu aveau cum să nu se sperie și să nu treacă la ofensivă – cu acordul tacit al majorității cadrelor intermediare ale fostului regim care doreau să cadă în picioare și, eventual, să prospere pe alte căi. În sine, dubla acuzație de golani și de fasciști nu avea nimic surprinzător. Ea făcea parte din registrul moștenit din perioada „eroică”, adică stalinistă. Prima acuzație era ridicolă, a doua nu mai puțin imaginară, de unde și reacțiile cvasi-unanime ale observatorilor exteriori serioși.

«Avem de-a face cu o încercare de rebeliune de tip legionar. Elemente declasate care au antrenat probabil și o serie de elemente naive, manevrate de forțe interesate în destabilizarea țării...», declara Iliescu pe 13 iunie, iar pe 14, adresându-se minerilor: «Mulțumesc tuturor pentru ceea ce ați demonstrat și în aceste zile, că sunteți o forță puternică, cu o înaltă disciplină civică, muncitorească... Așa cum ați văzut, de această dată avem de-a face cu elemente de-a dreptul fasciste.» Nicio probă nu a fost adusă ulterior în favoarea acestor afirmații.

Totuși, oricât de nefondată era ea, acuzația de fascism nu era neapărat gratuită, dar într-un sens cu totul diferit de acela în care a fost prezentată de Iliescu și de partizanii lui, numeroși în vremea aceea. Neglijat de mulți pe moment, acest aspect merită examinat mai atent.

Discursul central al lui Marian Munteanu avea accente fasciste, iar tonalitatea generală era marcată de un naționalism exaltat cu porniri mistice ortodoxe. Ori Marian Munteanu fusese activist comunist în tinerețe și colaborator al Securității, ceea ce foarte puțini știau atunci. În plus, tonalitatea generală a spectacolelor din piața Universității prelungea și «radicaliza», inversând pe alocuri, mesajul spectacolelor cenaclului Flacăra, animate de Păunescu cu acordul lui Ceaușescu. Această filiație, care nu putea să

treacă neobservată, a fost oarecum eclipsată de represiunea care a urmat — 746 răniți și 6 morți, conform raportului emis de comisia parlamentară. În schimb, «eroul» (tribunul, iar apoi martirul) golaniadei nu a întârziat să cocheteze efectiv cu legionarii și să adere la familia de extremă dreapta europeană; ceea ce nu a împiedicat PNL-ul să-l propună drept candidat la alegerile pentru primăria Bucureștiului.

În 1990, prezența legionarilor «istorici» pe scena politică era doar simbolică, în timp ce formațiunile politice care se revendicau explicit de la ei erau cvasi-absente și au rămas până azi relativ marginale. În schimb, trecutul legionar beneficia și beneficiază și azi în România de un prestigiu considerabil, legat de succesul răsunător pe care l-a avut această mișcare politică în anii '30, de persecuțiile pe care le-a putut suferi sub Carol, Antonescu și comuniști, asta după o lungă serie de crime comise înainte de ianuarie 1941. Pornind de la această dată, impactul politic propriu-zis al legionarilor a scăzut progresiv.

Unde vreau să ajung punând accentul pe acest aspect? Până și această primă și unică în felul ei revoltă a românilor contra comunismului și responsabililor lui s-a dovedit a fi (în parte cel puțin) redevabilă unei forme de opoziție suscitată, susținută și controlată de comuniști înainte de decembrie 1989. Pornind de la o asemenea constatare, amploarea luată de anticomunism într-o țară care a avut procentajul cel mai ridicat de membri de partid și unul dintre cele mai scăzute de opozanți și disidenți din fostul bloc comunist, nu mai este atât de paradoxală ca la prima vedere. Ce-i de făcut pentru a depăși această constatare nu chiar încurajatoare?

Mulți români au tendința de a pune pe același plan comunismul și fascismul și de a demonstra, atât cât se poate, că primul a fost mai rău decât al doilea. Nu știu dacă mai trebuie reamintite simplificările grosolane și exagerările nu mai puțin grosolane inerente unui asemenea demers. Mai interesant ar putea fi să se cerceteze cum s-au combinat în trecut, în România forme de comunism și de fascism în sensul cel mai rău al celor două curente. E suficient pentru aceasta să-ți pui anumite întrebări. Patriotismul cu accente mistice cultivat la cenaclul Flacăra în anii Ceaușescu și apoi în piața «eliberată de neo-comunism» era mai repede comunist sau fascist? Sau și una și cealaltă? Mobilizarea clasei muncitoare de către Iliescu împotriva „elementelor fasciste”, printre care figurau, alături de golani, intelectualii și purtătorii de bărbii, se înscria desigur în tradiția comunistă, așa cum au cunoscut-o românii după al doilea război mondial, după ce comuniștii au venit la putere. În schimb, metodele folosite de minerii încadrați de securiști nu erau ele mai degrabă asemănătoare cu acelea din Germania nazistă în «noaptea de cristal», sau de echipele de «cămăși negre» ale lui Mussolini? Și, de ce nu, de același gen cu forțele de pararepresiune ale poliției legionare din 1940, așa cum sugerează istoricul Andrei Pippidi?

Poate că răspunsuri mai coerente la asemenea întrebări ne-ar putea ajuta să ne reîmpăcăm cu istoria noastră recentă și să facem față provocărilor cu care suntem confrunțați astăzi.

Nicolas Trifon

Bâta și reversul

Imaginile șocante ale „restabilirii ordinii” de către minerii, reluate pilduitor la televiziune seară de seară, și o senzație de descurajare totală în jurul meu, cu atât mai grea cu cât urma euforiei revoluționare din decembrie 1989, sunt amintirile mele cele mai vii din acel moment. Am rămas cu un sentiment surd, dar puternic, de ostilitate față de minerii, pe care i-am considerat multă vreme după aceea ca pe „colaboratorii” puterii detestate, pentru care nu mai putea exista niciun fel de bunăvoință. Tocmai acest sentiment, împărtășit de mulți români, mi se pare că este una dintre cheile înțelegerii evenimentelor de acum 30 de ani, dar mai ales a urmărilor lor politice și sociale.

Minerii, primii care în 1977 au înfruntat guvernul comunist, au ajuns treisprezece ani mai târziu, dintr-o categorie respectată tocmai pentru rezistența ei în fața puterii, brațul armat al unor politicieni proveniți direct din (și susținuți de) structurile statului ceaușist. Intervenția lor din 1990 a marcat, de fapt, sfârșitul revoluției, dacă înțelegem prin asta sfârșitul speranțelor de a scăpa de vechea nomenclatură, de dominația sa politică, economică și socială. Configurația ideologică și politică părea că se schimbasesc, însă structurile puterii au rămas, de fapt, aceleași, îmbrăcând destul de repede noua haină

procapitalistă. Alianța minerilor cu această putere a fost una înșelătoare, preludiul sângeros al unor prefaceri ai căror pierzători au fost în primul rând minerii și, într-un sens mai larg, muncitorii din România. Astfel că, deși victimele directe ale represiunii acelor zile au fost opozații regimului, pe termen lung mineriada a dat semnalul delegitimării și slăbirii oricăror forme de organizare a muncitorilor în fața capitalului și a statului.

Atunci când politicienii s-au întors împotriva minerilor, forțând privatizări, concedieri și închideri de mine, măsuri care au făcut în scurt timp din Valea Jiului una dintre cele mai sărace regiuni din țară, foarte puțini s-au solidarizat cu situația celor loviți în plin de aceste „reformele”. Dimpotrivă, mulți au privit aceste măsuri cu satisfacție, ca pe o răsplată binemeritată pentru acele zile cumplite din 1990. Imaginea mulțimilor înarmate cu bâte împânzind străzile Bucureștiului a rămas fixată pe vecie în conștiința colectivă.

Exact pe această reacție au mizat ulterior și guvernării, conștienți că nimeni nu va ridica glasul împotriva acestor măsuri, oricât de dure sau de nedrepte ar fi fost ele. Dacă politicienii n-au fost nici ei scutiți de ostilitatea unei bune părți a societății pentru violențele din iunie 1990, ei nu și-au pierdut nici legitimitatea, nici pozițiile și n-au fost nici pe departe atât de detestați precum au fost minerii înșiși, cei care au ajuns să deconteze, de fapt, toată grozăvia acelor zile. Soarta lor ulterioară a prefigurat și a ilustrat într-un mod exemplar soarta multor alți muncitori din „perioada de tranziție”, care, fără să poarte direct stigma violenței, au suferit însă de pe urma aceluiași politici, pierzându-și nu numai locurile de muncă, ci și capacitatea de a se organiza și de a rezista eficient în fața puterii și a capitalului.

Chemați într-o primă fază pentru a zdrobi violent opoziția, minerii au fost folosiți ulterior pentru a întreține în societate, în sens generic, un difuz sentiment anti-muncitoresc și o suspiciune profundă față de orice revendicări sociale sau în favoarea muncii, oricât de întemeiate ar fi fost ele.

Dacă prima față a noii puteri din România a fost bâta minerilor, reversul ei (nu și opusul însă) a fost tocmai anti-comunismul (în anumite ipostaze tradus direct ca dispreț față de muncitori), folosit ca „berbec ideologic”, dar nu pentru a clarifica un trecut dureros, ci mai degrabă pentru a susține acapararea privilegiilor și a puterii în mâinile nomenclaturistilor transformați peste noapte în oameni de afaceri și în susținători acerbi ai „pieței libere” și meritocrației.

Dintre moștenirile dureroase ale acelor zile, aceasta mi se pare una dintre cele mai otrăvite.

A. Răvășel

Frumoșii învinși?

Mineriada din iunie '90 se plasează într-un trecut care pare încă palpabil, recent, la îndemâna oricui dorește să-l înțeleagă. Însă clivajul creat între sensul istoric și simbolismul cu care sunt încărcate clipele surprinse pe film este, în acest moment, de netrecut. Mineriada a devenit, practic, un al doilea mit fondator al noului regim, venit să limiteze multe dintre posibilitățile pe care decembrie '89 promitea să le deschidă. „Căderea cortinei de fier” a fost un eveniment colectiv pentru lumea din afara blocului sovietic, dar fiecare țară din Est și-a avut căderile individuale ale cortinei și discursurile chinuite prin care se căuta o punte spre momentele de început ale statului-națiune. Cazul românesc e caracterizat prin violență, cea din decembrie, șase luni mai târziu, cea din iunie, și prin perioada de incertitudine structurală dintre cele două momente. Retrospectivele anuale dedicate comemorării *Revoluției* (să îi spunem, momentan, așa și să evităm discuțiile complicate despre ceea ce a fost) o prezintă ca pe un moment de eliberare, cu o încărcătură emoțională enormă, la finalul căreia participanții au pășit spre un viitor al tuturor posibilităților. Pentru mulți dintre cei și cele care au luat parte la aceste evenimente speranțele s-au năruit repede, sub greutatea dezamăgirilor politice, a incertitudinii economice iar, pentru o parte a tineretului care se dorea o voce călăuzitoare înspre acest viitor, sub loviturile minerilor.

Se impune nevoia arzătoare de a nuanța și de a privi lucrurile mai îndeaproape; deși de la an la an ies la iveală noi dosare, mărturii sau amintiri, vedem paradoxal cum totul se reduce la formule identitare simpliste, astfel încât mineriada riscă să fie redusă la formula „momentul în care minerii i-au bătut pe

intelectuali”. Nu e un secret (nici nu cred că a fost vreodată) că de ambele părți se găseau zeci, dacă nu chiar sute, de oameni din servicii. Iar PDSR-ul nu părea să îi controleze pe mineri pe atât de strict pe cât și-ar fi dorit. În urmă cu doi ani am citit mărturii despre felul în care Ion Rațiu a stat de vorbă cu minerii. Vechea narativă spunea că le-a ieșit în cale să-i confrunte, însă începem să ne întrebăm dacă nu cumva planul era să profite de agitația creată și să îi convingă pe aceștia să ia parte la o (contra)lovitură de stat, care să îl aducă la putere. E o imagine care contrastează puternic cu aceea a lui Rațiu, calmul apărător al democrației. Probabil că istoricii vor dezbate toate aceste probleme într-un viitor destul de îndepărtat.

Îmi pare lipsită de empatie tendința de a nega tragedia umană ca mod de a exprima dezacordul cu ideile celor care protestau în Piață, mai ales din moment ce acolo erau prezenți oameni cu tot felul de convingeri. Dacă e să încercăm să etichetăm totul, să simplificăm și să punem în cutiuțe delimitate, nu e tocmai greșit să numim tendința generală ca fascistoidă, însă această judecată se lovește imediat de acuza asemănătoare pe care Iliescu a aruncat-o asupra protestatarilor. Firește, nu de acuratețea termenilor era el preocupat, ci ca orice autoritar format în blocul sovietic repeta, mecanic, terminologia sărăcăcioasă pe care o învățase. Te opuneai regimului în vreun fel, erai fascist, deviai de la ortodoxie, erai troțkist, iar cele două de multe ori se suprapuneau. Ne gândim la imaginea fascistului din perioada târzie a regimului național-comunist din România și ne vin în minte personajele din filmele lui Sergiu Nicolaescu, criminalii cu pardesiu de piele. O imagine foarte diferită de tinerii pletoși din piață. În aceste condiții și cu o cultură politică atât de sărăcăcioasă, putem să-i credem pe cuvânt pe cei care au fost acolo și recunoscă că nu înțelegeau dimensiunea mai profundă a unor dintre manifestații.

Iar dacă tragedia umană și suferința sunt evidente, aura de înfrângere proiectată în viitor îmi pare ușor stranie. Chiar dacă Iliescu a rămas cu puterea, ideile pe care le vehiculau „golani” au învins în cele din urmă, din păcate în forma lor cea mai respingătoare. Și aici nu mă refer la superioritatea lor morală față de ideile PDSR-ului sau la reprezentanța politică, deoarece tot epigonii lui Iliescu și partidul rebotizat, în chip european, PSD au condus mai mereu din '90 și până azi. Însă neoliberalismul, cu o coloratură naționalistă și religioasă, îmbinat cu fundamentalismul pieței libere, un fel de *Reaganism* de București, e doctrina care a ghidat toate guvernele și care rămâne în continuare materia intelectuală confuză din mintea politicianilor. Aceeași iubire de Dumnezeu și Piața Liberă o întâlnim la mai toți, indiferent de partid. Iar vina minerilor a fost extinsă asupra tuturor muncitorilor, neputincioșilor și marginalilor. Minerul a ajuns exponentul omului sărac, retrograd (în viziunea ‘intelectualului’), a asistatului social, a celui care, chipurile, votează împotriva interesului său.

Ionuț L. E.

Biblioteca Anarhistă

Nicolas Trifon
13-15 iunie 1990: câteva gânduri la 30 de ani de la mineriadă

ro.theanarchistlibrary.org